

## بسمه تعالی

نگارنده: دکتر محمد شیخی<sup>۱</sup>، عضو هیئت علمی و مدیر گروه برنامه‌ریزی اجتماعی و توسعه منطقه‌ای  
دانشگاه علامه طباطبائی

### نقش مدیریت شهری در کنترل آسیب‌های ناشی از اسکان غیررسمی در منطقه کلان شهری چکیده

اسکان غیررسمی اگر چه ریشه در توسعه بروزن زا و شرایط ویژه شهر و شهرنشینی در کشور ما دارد و حداقل از نیمه دوم سال‌های دهه ۱۳۵۰ مسأله جدی کلان شهرهای ایران بوده است، اما در سال‌های اخیر به شدت رشد کرده و تبدیل به معضل اصلی و غیرقابل انکار غالب کلان شهرها و شهرهای میانی کشور شده است. اسکان غیررسمی اگر چه در غیاب برنامه‌ریزی و کنترل‌های رسمی توانسته است بدل به بخشی از راه حل اسکان کم درآمدی شهری شده و با این نگاه " گذر از آسیب به نوعی راه حل " تلقی شود اما خود موجد و موجب شماری از آسیب‌های اجتماعی- اقتصادی، کالبدی، زیست محیطی و حتی روان شناختی در ارتباط با ساکنین خود و یا شهر ما در و مجموعه نظام شهری و شهرنشینی کشور شود که با توجه به گسترش ابعاد آن، نیازمند بررسی‌های بیشتر و تدوین و کاربست روش‌های موثر و کارآمدی است که سرانجام به مهار و کنترل آن بیانجامد. در این میان نقش مدیریت شهری و به ویژه مدیریت منطقه کلان‌شهری - بعنوان ضرورتی اجتناب ناپذیر- در دو عرصه راه‌حل‌های کلان در سطح برنامه ریزی و مدیریت کلان (آمایشی و منطقه ای) و راه‌کارهای مدیریت موضعی و مقطعی آسیب‌های ناشی از این نوع اسکان قابل طرح است. در این مقاله سعی شده است پس از تعریف پدیده و مرور و علل و عوامل شکل‌گیری، انواع آسیب‌های ناشی از آن، نقش و جایگاه مدیریت شهری و راه‌کارها و راهکارهای بلند مدت و بنیادی و هم کوتاه مدت و موضعی مورد اشاره قرار گیرد.

**کلید واژه‌ها:** اسکان غیررسمی، مدیریت منطقه کلان شهری، آسیب‌شناسی، راهکارها

<sup>1</sup> - M-Shaikhi@yahoo.com

## مقدمه

شهر و شهرنشینی مظهر و مبنای تمدن بوده و امروزه نیز از شاخص‌های توسعه محسوب می‌شود؛ در عین حال از آغازین شهرها تا کلان شهرهای امروزیین موجد و موجب شماری از آسیب‌ها و مسائلی هم بوده‌اند که بیش از آنکه به ذات شهر و شهرنشینی مربوط باشند، به زمینه، بستر، شکل و فرایند آن ارتباط پیدا می‌کند. الگوی شهرنشینی و زمینه اجتماعی-اقتصادی، فرهنگی و حتی بستر و زمینه محیطی، طبیعی و کالبدی که شهر در آنجا نشو و نما می‌کند، خود تعیین کننده سلامت، پویایی و بالندگی و یا غیر آن است.

شهر (امروزیین) به مهمترین بخش توسعه ملی بدل شده و تردیدی باقی نمانده است که شهرنشینی خود موجب ارتقاء استانداردهای زندگی برای بخش مهمی از مردم دنیا شده است... شهرها که از نظر اقتصادی پویا و متحرک هستند، اقتصاد ملی را توسط خلق ثروت، ایجاد و پشتیبانی توسعه اقتصادی و اجتماعی و اشتغال‌زایی فرماندهی می‌کنند...

"با این حال اگر آنها خوب برنامه‌ریزی نشده و یا خوب مدیریت نشوند، اگر آنها نه شهر همه، بلکه فقط شهر برخی از ساکنین باشند، هنگامیکه آنها مولد نابرابری‌ها، باشند، بسیاری از توان‌هاشان از دست خواهد رفت و در آن صورت زمینه بسیار مساعدی برای گسترش فقر و بی‌عدالتی، تبعیض، تخریب‌های محیطی و نیز جرم و جنایت و نارسائی‌های اجتماعی شوند."<sup>۱</sup>

پدیده‌ای که زمانی با عنوان حاشیه نشینی<sup>۲</sup> از آن یاد می‌شد و امروز هم در ایران واژه شناخته شده‌ای است که به دلیل پاره‌ای مشکلات اصطلاح اسکان غیررسمی<sup>۳</sup> برای اطلاق به آن برگزیده شده یکی از انواع آسیب‌ها - و در نگاهی دیگر راه‌حل‌ها- ئی است که از اسکان کم درآمدی‌های شهری (نوع، نحوه، شکل و سیمای آن) ناشی شده و امروزه مشکل اصلی و جدایی ناپذیر مناطق کلان شهری ماست. در حال حاضر برابر آمارهای غیررسمی بین ۱۵ تا ۳۰ درصد مساحت و جمعیت کلان‌شهرهای کشور شامل تعریف اسکان غیررسمی است و از سالهای دهه ۵۰ به این طرف نیز مرتباً در حال افزایش بوده است.

<sup>۱</sup> - برگرفته از WUF4 Background Paper سمینار

<sup>۲</sup> - Marginal Settlement

<sup>۳</sup> - In formal Settlement

راه‌حل‌های متفاوتی نیز چه در ادبیات نظری پیرامون موضوع و چه در قالب اقدامات اجرایی در مقابله با این پدیده در کشور شکل گرفته که بر روی طیفی از پاکسازی، تخریب، نادیده انگاری، جابجائی، ارتقاء کیفیت مسکن، مسکن ارزان قیمت، اخیراً توانمندسازی - بیشتر در عالم نظر عمل - قابل ارزیابی است.

علیرغم این اما ابعاد پدیده مرتباً در حال گسترش بوده و به برخی بحران‌های شهری دامن زده است که در صورت تداوم در آینده می‌تواند مدیریت شهری را با چالش‌هایی اساسی مواجه کند. لذا توجه به این پدیده چه از زاویه دید آسیب‌شناسی و چه از نظر ارائه راه‌حل‌های تعدیل، کنترل و مهار آن بسیار ضروری است.

## الف) تعریف مسأله

با توجه به تفاوت‌های بسیار زیاد سکونتگاه‌های غیررسمی و دامنه وسیع شکلی و محتوایی آن عملاً ارائه تعریفی جامع و مانع از اسکان غیررسمی ممکن نیست. لذا با تعمیمی کلی و با توجه به مخرج مشترک تعاریف می‌توان مشخصه‌های زیر را به عنوان ویژگی‌های اسکان غیررسمی مورد اشاره قرار داد\* :

اسکان غیر رسمی: سکونتگاهی که واحد مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و مشخصه‌های زیر باشد:

- فقدان نظارت، کنترل و مدیریت رسمی دولت و نهادهای عمومی (حداقل در مراحل اولیه)
- رشد سریع از نظر کالبدی و جمعیتی در عین حال بی برنامه و بی ضابطه (رسمی)
- تکیه بر حرکت خود جوش ساکنان و متکی بر خواست، انگیزش، توان‌ها و امکانات آنها
- ضعف شدید در خدمات زیر و روبنایی و حداقل امکانات زندگی
- تملک و تصرف زمین، تفکیک و استفاده از زمین، خارج از چارچوب‌های معمول و متعارف رسمی و

بدون اخذ مجوزهای لازم

---

\* برای بررسی دقیقتر، رک به مقاله ای از نگارنده در محله مدیریت شهری شماره ۱۸ پاییز ۱۳۸۵

در سال‌های اخیر بین بافتهای فرسوده شهری و اسکان غیررسمی اختلاط مفهومی ایجاد شده و تفاوت نظرهایی وجود دارد که نگارنده در جای دیگری معیارهای تفکیک این دو گونه محل اسکان در شهرها را به شرح زیر مورد توجه قرار داده است<sup>۱</sup> :

### **نوع اسناد حقوقی مالکیت**

در محدوده‌های دارای اسکان غیر رسمی یکی از مهمترین شاخص‌ها، فقدان اسناد رسمی مالکیت نزد ساکنان است. در این محدوده‌ها عمدتاً ساکنان دارای الگوهای تصرف غیر قانونی و غیر رسمی زمین و واحد مسکونی خود می باشند.

### **سطح اشغال**

با توجه به اینکه شکل‌گیری محلات غیررسمی براساس ضوابط و مقررات نمی‌باشد و ساکنان سعی در استفاده حداکثری از ملک را دارند. سطح اشغال در این سکونتگاه‌ها نسبت به سایر محلات شهر بالاتر است

### **قیمت زمین**

محلات غیررسمی در زمان شکل‌گیری اولیه، با توجه به شرایط نامناسب اقتصادی ساکنان آن، در زمین‌های با قیمت بسیار پایین و یا در زمین‌های دولتی و بدون پرداخت هیچ هزینه‌ای ایجاد می‌شوند. قیمت زمین در این محلات با گذشت زمان و با ایجاد خدمات و امکانات زیربنایی و روبنایی در آنها به مرور افزایش می‌یابد.

### **قدمت محله**

لازمه شکل‌گیری محلات غیررسمی ارتزاق از شهر اصلی می‌باشد. این محلات زمانی شکل می‌گیرند که جریان پول و سرمایه و رشد اقتصادی در شهر اصلی بالا و جاذبه‌های مهاجرپذیری در آن به وجود آمده‌باشد. که این فرایند مستلزم گذشت زمان است. بنابراین عمر محلات غیررسمی کمتر از سایر مناطق شهر است.

---

<sup>۱</sup> - طرح توانمندسازی اسکان غیررسمی کرج- مهندسین مشاور پردازاز - ۱۳۸۶

## کیفیت اراضی بستر جهت سکونت

یکی از فاکتورهای مهم شناسایی محلات غیررسمی شکل‌گیری آنها در زمین‌های مسأله‌دار و نامناسب برای توسعه شهری است. زمین‌های واقع در حریم خطوط انتقال برق، شیب‌دار، حریم بزرگ راه‌ها، زمین‌های منابع طبیعی، وبدون مالک خصوصی و ... از جمله زمین‌هایی هستند که محلات غیررسمی در آنها شکل‌می‌گیرند.

## امکانات ورزشی و تفریحی

محلات غیررسمی با توجه به عدم شکل‌گیری بر طبق طرح‌های شهری و با توجه به اینکه در زمان شکل‌گیری نیاز به سکونت مهم‌ترین نیاز، ساکنین آن بوده‌است. عموماً فاقد امکانات ورزشی و تفریحی می‌باشند

## متوسط سطح قطعات مسکونی

در سکونتگاه‌های خودرو مساحت قطعات عموماً نسبت به سایر بافت‌های شهری پایین‌تر می‌باشد. ساکنین این سکونتگاه‌ها جزء دهکده‌های درآمدی پایین جامعه هستند و درآمد پایینی دارند و با کوچک شدن قطعات از دو لحاظ متناسب با توان مالی خود عمل می‌کنند. اول اینکه هزینه کمی بابت زمین می‌پردازند و عامل دوم که به نظر مهم‌تر می‌رسد این است که هزینه کمتری برای ساخت خواهند پرداخت.

## استفاده از مصالح بی‌دوام و شیوه ساخت ناپایدار

یکی از ویژگی‌های مسکن در محلات غیررسمی، استفاده از مصالح بی‌دوام و کم‌دوام در ساخت و عدم رعایت ضوابط و مقررات ساختمانی در آنها می‌باشد. نوع سازه بنا نیز غیرمهندسی و بنایی ساز است. در این محلات مسکن غالباً توسط خود شخص و یا با مشارکت سایر افراد محله ساخته می‌شود. شرایط نامناسب اقتصادی، غیرقانونی ساختن و ترس از تخریب از جمله دلایل این نوع ساخت می‌باشد.

## وضعیت بهداشت محیط

با توجه به عدم وجود زیرساخت‌های مناسب دفع آب‌های سطحی و فاضلاب، یکی از مشکلات و ویژگی‌های این محلات، تجمع آب‌های سطحی، دفع آب فاضلاب منازل در سطح معابر، وجود گنداب و ... است. همچنین دفع زباله در این محلات نیز به روش غیربهداشتی انجام می‌گیرد. زباله‌ها در مکان‌هایی در سطح محلات بر روی هم انباشته می‌شود و یا به طور غیر بهداشتی و در زمین‌های اطراف تخلیه می‌شود.

## ساخت و ساز غیر قانونی و خارج از برنامه

مهم‌ترین ویژگی‌های محلات غیررسمی، غیرقانونی بودن و شکل‌گیری آنها خارج از برنامه‌های توسعه شهری است. ساخت و ساز در این محلات عموماً بدون مجوز و یک شبه انجام می‌گیرد.

## سیمای عمومی محله

از جمله ویژگی‌های عمومی محلات غیررسمی وجود ساختمان‌های فاقد نماسازی، معابر با پوشش نامناسب، استفاده از سنگ، بلوک سیمانی، لاستیک و چوب بر روی سقف قسمت‌هایی از ساختمان مانند انبار یا سرویس‌های بهداشتی، رنگ‌های تیره و گرفته محیط، وجود وسایل کهنه بر روی بام منازل، استفاده از فضای معابر برای خشک‌کردن لباس‌ها، بوهای نامطبوع، بازی کودکان در کنار جوی آب و در یک کلام آشفتگی و اغتشاش بصری و سیمای نامطلوب است.

## ب) علل و عوامل شکل‌گیری اسکان غیررسمی

در ارتباط با نحوه شکل‌گیری پدیده اسکان غیررسمی و فرایند تکوین و تحول آن به ویژه در سالهای اخیر مباحث مفیدی مطرح شده است.<sup>۱</sup> در اینجا به اختصار یک جمع بندی کلی ارائه می‌شود:

با افزایش درآمدهای نفتی و اتکاء شدید دولت‌ها به درآمد نفت و شکل‌گیری الگوی توسعه غیردرون‌زا و متکی به نفت توجه به بخش کشاورزی و به تبع آن روستا و جامعه روستایی به حداقل رسیده و حجم وسیعی از سرمایه‌گذاری‌ها در شهرها و به ویژه کلان‌شهرها صورت گرفت. این امر به تفاوت‌های شدید شهر و روستا دامن زد و از سوئی نابرابریهای شدید منطقه‌ای و شکاف توسعه بین مناطق را موجب شد که در فقدان آمایش سرزمین و مدیریت منطقه‌ای موجب مشکلات و نارسائی‌های گسترده در نظام اسکان و استقرار جمعیت و فعالیت در سطح کشور گردید. طی دوره‌های متوالی توسعه و عدم توسعه عملاً بخشهای مهمی از شرق و جنوب کشور و نیز جمعیت قابل توجهی از روستاها، آبادی‌ها و شهرهای کوچک روانه شهرهای بزرگ و کلان‌شهرها شدند؛ این در حالی بود که جذب جمعیت به این شهرها نه ناشی از صنعتی شدن اقتصاد صنعتی آنها بلکه به دلیل تورم بخش خدمات، اشتغال غیررسمی و غالباً پادوئی، حاشیه‌ای و غیر مولد بود که بخش مهمی از کم درآمدهای شهری را جذب کرده اما به همانگونه که در حاشیه اقتصادی شهر، در حاشیه کالبدی آن جای داد.

جمع کثیری از مهاجرین به کلان شهرها به صورت غیرمستقیم و پلکانی و یا حتی مستقیم و بلاواسطه به اراضی و مکان‌های مسأله دار درون یا حاشیه کلان شهرها پناه آورد و شکلی از سکونتگاه و الگویی از سکونت (غیررسمی) را ایجاد کردند که با گسترش و توسعه در سال‌های اخیر بخش مهمی از مساحت و جمعیت شهرها و به ویژه کلان‌شهرهای ما را (بین ۱۰ تا ۳۰ درصد) در خود جای داده است.

این سکونتگاهها در جای خود کارکردهای مثبت و قابل تأملی دارند که می‌توان به برخی از آنها اشاره کرد.

(۱) حل مسأله مسکن و زمین برای اقشار کم درآمدی که در طرح‌های رسمی شهرسازی و

مسکن نادیده گرفته شده اند.

(۲) کاستن از بار دولت در ارتباط با تامین مسکن کم درآمدها (حدود ۱۰ تا ۳۰ درصد از

تقاضای مسکن)

<sup>۱</sup> - برای اطلاع بیشتر رک مجله هفت شهر سال سوم شماره هشتم و نهم تابستان ۸۱

۳) حل مسأله نیاز به واحد مسکونی شخصی و مستقل و رهائی از اجاره‌نشینی بخش مهمی از

ساکنین این سکونتگاه‌ها

۴) بازیابی هویت محله‌ای، قومی و ... در محلات هم‌پیوند و همگن ...

در عین حال نمی‌توان فراموش کرد که گسترش این سکونتگاه‌ها طی فرایند رشد شهری برون‌زا، شتابزده، ناموزن و ناهماهنگ منشاء انواع آسیب‌ها و مسائلی است که به طور خلاصه به آنها اشاره می‌شود:

Archive of SID



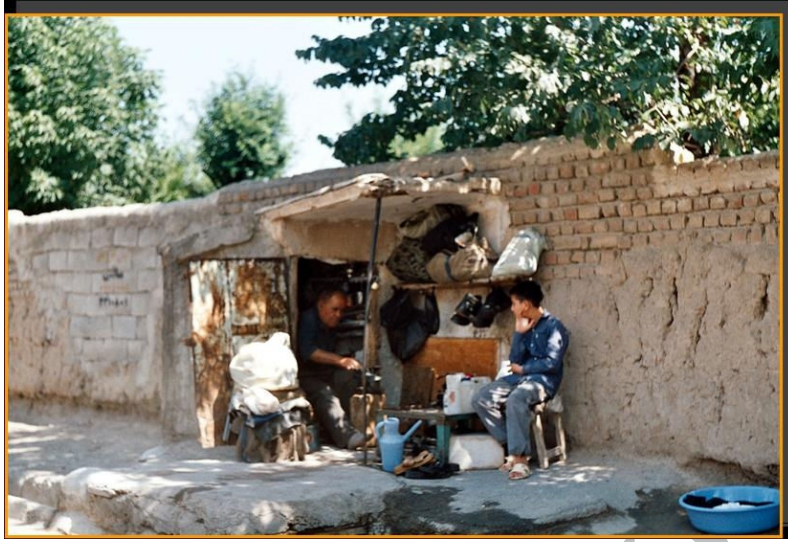
## ج) آسیب‌های ناشی از اسکان غیررسمی

### ج-۱- آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی

اسکان غیررسمی موجب شماری از آسیب‌های مشابه مناطق کم درآمدهای شهری می‌شود شامل :

- **ناامنی و نایمنی محیط اجتماعی:** با توجه به رسوخ و هم نشینی اقشار مجرم و مسأله دار شهری، بحران هویت، فقر شدید و شهری شدن آن، تراکم بالا و در نتیجه کاهش تاثیر نظارت اجتماعی، تاثیرگذاری کم عوامل رسمی ایمنی و نظارت و ...
- **فساد اجتماعی:** با توجه به وجود فقر، بیکاری، ناپایداری و ... مستعد بروز انواع آسیب‌ها چون اعتیاد و فحشا
- **یکنواختی فرهنگی و تثبیت الگوی فرهنگی فقرا:** با توجه به فقدان گروه‌های مرجع، یکنواختی و همگنی زیاد ترکیب جمعیتی ساکن و تکرار الگوهای فرهنگی رایج در این محلات و تثبیت نسبی رفتارهای فقرا و مجال نیافتن تنوع ساختار و ترکیب ساکنین
- **مشکلات جدی در روند شهری شدن:** به واسطه شهری شدن فقر و روستایی شدن شهر و کندی روال و روند شهری شدن و به گذار به فرهنگ شهری و شهروندی و در نتیجه کاهش سطح اخلاق تعهدات شهروندی و حتی کاهش سطح مشارکت در مراحل بعدی رشد





## ج-۲- آسیب‌های کالبدی

- ناپایداری و غیرمقاوم بودن: ساخت مسکن با مصالح غیرمقاوم و شیوه ساخت اولیه و بنائی و عدم رعایت حداقل ضوابط ساخت، سطح اشغال بالا و تراکم در مجموع بالا ...
- ضعف شدید خدمات زیستی عدم وجود یا ضعف شدید در خدمات زیستی (آموزشی، بهداشتی و درمانی، رفاهی ...) و زیرساختهای شهری (آب، برق، گاز ...) و تامین آنها بصورت غیررسمی که مستلزم پذیرش خطرات و آسیبهای جسمی، روانی است.
- آشفتگی در ساخت و بافت و سیمای بصری شهرها: ناشی از ساختار ناهمگون کالبدی و توسعه ناموزون و ناهماهنگ و برهم زدن انسجام ساختاری شهر و حداقل ایجاد تأخیر در روند شهری شدن ساختار کالبدی/ توسعه هماهنگ کالبدی





### ج-۳- آسیب‌های زیست محیطی (روانی و جسمی)

- رفع پسماندها و فاضلاب : مشکل اصلی و غالب سکونتگاه‌های غیررسمی و ناشی از عدم سرویس‌دهی مناسب نهادهای رسمی و فقدان برنامه و طرح برای دفع فاضلاب، و در نتیجه جاری شدن فاضلاب‌ها و دفع سطحی آن که خود منشاء انواع بیماری‌ها و آلودگی‌های بویائی و بصری در محیط است.
- ساخت در اراضی ناپایدار، مسأله دار و مخاطره آمیز: غالباً این سکونتگاه‌ها بر اراضی فاقد مالکیت و یا دارای معارض‌های غیر مزاحم (حداقل در کوتاه مدت) شکل گرفته اند. (معمولاً در اراضی پست، واقع بر مسیل‌ها، زیر دکل‌های برق فشار قوی و ...) این امر علاوه بر فقدان امنیت تصرف و نگرانی‌های روانی موجب آسیب‌های جسمی برای ساکنین و در دراز مدت بیماری‌هایی چون سرطان، عصبی و روانی است. مضاف بر این وقوع بر اراضی در معرض رانش، فرسایش و سنگ ریزش، روی گسل‌ها، یا در امتداد آنها و ... خطرات محیطی جبران ناپذیری را بر آنها بار می‌کند که گاه به قیمت زندگی ساکنین تمام می‌شود.







## د) نقش و جایگاه مدیریت شهری در کنترل پدیده و آسیب‌های ناشی از آن

با توجه به ابعاد مسأله اسکان غیررسمی و آسیب‌ها و بحران‌های ناشی از آن طی دو دهه و به ویژه دهه اخیر تلاش‌های نظری و عملی قابل توجهی در سطح مدیریت‌های ملی و محلی در جهت مهار و کنترل پدیده صورت گرفته است و در مجموع نگرش‌ها از نگاه صرف پاکسازی، تخریب و جابجائی به نگرش توانمندسازی<sup>۱</sup> اسکان غیررسمی مبتنی بر ظرفیت سازی، نهادسازی و مقتدرسازی ارتقاء یافته است. طرح‌های متعددی تهیه شده و اقدامات اجرایی از سوی نهادهای متعدد و گاه موازی در حال انجام است. اما به موازات این همه، پدیده اسکان غیررسمی به طور متوالی در حال گسترش بوده و روندی افزایشی دارد که چنانکه گفته شد این مسأله هم به الگوی توسعه برون‌زا و هم به مسائل و مشکلات منطقه‌ای و نیز به مسائل خاص محلی و موضعی در شهرها و کانونهای سکونتی ارتباط دارد. لذا پذیرش مفروضات زیر شرط اساسی توجه به راه‌حلهای مسأله به شمار می‌رود. در زیر به اختصار پس از بیان مفروضات مداخله راه‌حل‌های کلان (در سطح آمایشی و منطقه‌ای) و نیز راه‌کارهای مدیریت موضعی آسیب‌ها مورد اشاره قرار گرفته است:

### د-۱- مفروضات پایه

- حل بنیادی مسأله و آسیب‌های ناشی از آن نیازمند تغییر در بنیادهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه است در نتیجه این مسئله ریشه در بنیادهایی دارد که نتیجه و انعکاس آن در سطح شهر بروز پیدا می‌کند و حل آن صرفاً توسط مدیریت شهری ممکن نیست.
- مسئله دارای ابعاد و جوانب متعدد و متنوع است که با نگرش صرف تک بعدی یا بخشی مدیریت شهری قابل حل نبوده و نخواهد بود در نتیجه نیاز به نگرش جامع و فراگیر و همکاری‌های بین بخشی و درون بخشی
- مسئله بدون جلب همیاری، مشارکت، همکاری و استفاده از توانمندسازی (قابل توجه اما رو به فرسایش) ساکنین این سکونتگاه‌ها لاینحل بوده یا لاقلاً انرژی فراوانی را می‌طلبد.
- با توجه به مفروضات فوق (که زمینه‌های نظری قابل بحث و چالش برانگیزی دارد) پیشنهادات عام زیر جهت کنترل مسئله قابل طرح است:



#### د-۲- راه‌حل‌های کلان در سطح برنامه‌ریزی و مدیریت کلان (آمایشی و منطقه‌ای)

- با توجه به اینکه ریشه مسایل بیشتر به سطح ملی و منطقه‌ای برمی‌گردد راه‌حل‌ها نیز در همین سطح قابل بحث است.
- تدارک زمینه‌های توسعه عادلانه و موزون اجتماعی-اقتصادی و بسترسازی انحاء فقر و بهبود سطح رفاه اجتماعی در کلی سرزمین (برانداختن رسم خودرویی، حاشیه‌ای بودن و به حاشیه راندن و جایگزینی آن با توسعه‌ای هماهنگ، هم‌نواخت، پایدار و انسانی) ...
- گونه‌بندی و گونه‌شناسی منطقه‌ای کانون‌ها و مجموعه‌های غیر رسمی و تنظیم نحوه برخورد با تیپ-های متفاوت آنها
- تعریف حوزه‌های عملکردی شهرها و به ویژه کلان‌شهرها و آسیب‌شناسی توسعه اسکان‌های غیررسمی و پهنه‌های در معرض آنها
- بازشناسی و معرفی پهنه‌های اسکان کم‌درآمدها و بسترسازی اسکان آنها در حوزه‌های کلان شهری (آماده‌سازی زمین و خدمات، برنامه‌ریزی مجموعه‌های سکونت‌ی پایدار...)
- توانمندسازی مجموعه سکونت‌ی و کانون‌های غیر رسمی و ارتقای سطح سکونت آنها

#### د-۳- راهکارهای کنترل و مدیریت موضعی آسیب‌ها

- اگرچه پی‌گیری راه‌حل‌های بنیادی فوق ضرورت دارد اما واقعیت آن است که در حال حاضر در برخی کلان‌شهرها تا ۳۰ درصد مساحت و ۴۰ درصد جمعیت در کانون‌ها و مجموعه‌های زیستی و غیر رسمی زندگی می‌کنند که حل مسایل حاد آنها و برنامه‌ریزی مقطعی و موضعی برای آنها نمی‌تواند از دستورکار خارج شود! در این جهت راه کارهای عام زیر قابل طرح است:
- قبل از هرچیز پذیرش واقعیت اسکان غیر رسمی به عنوان بخشی غیر قابل انکار از شهر و جامعه شهری
- بازشناسی، گونه‌شناسی و دسته‌بندی اسکان‌های غیر رسمی و تعریف خط مشی‌ها و اقدامات اجرایی مناسب با هریک
- تدارک نهادی بین بخشی (میان بخشی) جهت توانمندسازی و ساماندهی

- اجرای نمونه‌ای طرح‌های توانمند سازی با رویکردهای جدید و باهدف ظرفیت‌سازی، نهادسازی و هویت بخشی سکونتگاه‌های غیر رسمی
- انعطاف پذیر کردن ضوابط و مقررات شهرسازی و ساختمانی در انطباق با شرایط ساکنین (در عین توجه به پایداری)
- تسهیل فرآیند جذب این سکونتگاه‌ها در بافت اصلی شهر و نیز در فرآیند توسعه اقتصادی-اجتماعی
- توجه جدی برنامه‌ریزی شهری و مسکن به حل مساله مسکن کم درآمدهای شهری

Archive of SID